

Progresjonsplan for fagområdene i Rammeplanen for Skaug oppvekstsenter

Innledning

I Rammeplanen er det 7 fagområder. Med dette dokumentet skal vi sikre at barna får erfaringer og opplevelser fra alle områdene og vi skal sikre at de opplever progresjon i aktivitetene.

Vår progresjonsplan beskriver derfor hva vi skal gi barna som sikrer at de får erfaring nok til å utvikle ferdigheter innenfor et vidt læringsfelt. Dette er ferdigheter som igjen er viktig for å delta i lek og sosialt samspill. Gode og varierte opplevelser er viktig for å skape glede, nysgjerrighet og utvikling.

I progresjonsplanen er mål og aktiviteter delt inn etter alder. Dette skal gi oss føringer for hvordan vi skal utvikle aktivitetene for barna etter hvert som de blir eldre i barnehagen. Disse oppdelingene er ikke absolutte, men må alltid sees på i forhold til det enkelte barns modning og erfaringer.

Kommunikasjon, språk og tekst

Mål:	
<ul style="list-style-type: none"> • Å ha et godt språkmiljø. • Barna skal oppleve glede og nysgjerrighet ved å utvikle og å mestre ulike kommunikasjonsformer. • Stimulere til språklig bevissthet samt utvikle symbol- og begrepsforståelsen.	
Progresjon:	
1-2 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Lære sanger med bevegelse, enkle sanger uten bevegelse, sangleker. • Få kjennskap til rim og regler. • Positive opplevelser på verbal og nonverbal kommunikasjon. • Utvikle evne til å kommunisere i lek og samspill med andre barn (sosial kompetanse.) • Bli kjent med billedbøker og pekebøker. • Bli kjent med bøker med enkel tekst.	<ul style="list-style-type: none"> • Lese billedbøker/pekebøker sammen med barna. • Bruk av sanger og bevegelse, rim og regler. • Bruke konkrete, bevegelse og bilder som støtte til enkle sanger og fortellinger. • Lek med lyder. • Mye en til en kontakt. • Være til stede der barna er – på gulvet. • Gi barna tid til å uttrykke seg.
2-3 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Utvikle seg videre fra foregående stadier. • Se sammenhenger mellom ord og bilder. • Øve på å gjenfortelle.	<ul style="list-style-type: none"> • Samtaler om felles opplevelser hver dag. • Oppmuntre barna til å fortelle. • Lese bøker som gir inspirasjon og nytenkning.

<ul style="list-style-type: none"> • Lyttetrening. • Sette ord på ønsker og følelser. • Få et første møte med symboler som for eksempel bokstaver i navnene til barna. • Få kjennskap til digitale verktøy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gi barna mulighet til å bli kjent med enkeltord som symbol (Ordbilder) • Høytlesning og lytte til lydbøker. • Fortelle og dramatisere eventyr med og uten konkrete. • Sang og bevegelsesleker.
3-4 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle ferdigheter og interesser fra foregående stadier • Bevisstgjøre på å bruke verbalspråket i konfliktsituasjoner • Sette ord på følelser • Ta ordet i grupper • Lytte til andre i gruppa • Delta i rollelek • Preposisjoner • Verbbøyning 	<ul style="list-style-type: none"> • Samtale om felles opplevelser • Oppmuntre barna til å fortelle • Lese bøker og snakke om hva man leser • Lytte til lydbok • Sang og bevegelsesleker • Fortelle eventyr • Høytlesning av billedbøker og samtale rundt bildene
4-5 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle ferdigheter og interessert fra de foregående stadiene • Utvikle variasjoner innenfor språket • Utvikle det abstrakte begrepsapparatet • Større kjennskap til språklyder • Se sammenhengen mellom det skrevne og talte ord • Gryende interesser for lekeskriving og lekelesing • Øve på å kunne uttrykke seg verbalt i konfliktsituasjoner 	<ul style="list-style-type: none"> • Leke og tulle med ord, spontant og organisert • Spille spill som memory, lotto, kunnskapspill • Dramatisere • Dokumentere • Oppmuntre til tegning og lekeskriving • Rim og regler • Sanger
5-6 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle ferdigheter og interesser fra foregående stadier • Tall og bokstaver blir en del av det daglige livet i barnehagen. • Ha kjennskap til alfabet • Utvikle interesse for å lytte til andres budskap • Trene på å hevde sine meninger, lytte til andre og vente på tur • Kunne løse enkle konflikter med 	<ul style="list-style-type: none"> • Møte tall, bokstaver og ord på avdelingen • Høytlesning • Lydbøker • Bilder med mer tekst • Fast førskoleklubb der vi øver på skoleforberedende aktiviteter og bruker språkleker bygget på Bornholmsmodellen • Øve seg i å skrive eget navn

jevnaldrende <ul style="list-style-type: none"> • Kjenne til internett 	<ul style="list-style-type: none"> • Øve seg i å skrive enkle ord • Rekke opp hånden og vente på tur
---	--

Kropp, bevegelse, mat og helse

Mål:	
<ul style="list-style-type: none"> • Ha et inne- og utemiljø som inviterer og inspirerer til fysisk aktivitet. • Gi alle barna mulighet for fin- og grovmotoriske aktiviteter og utvikling ut fra behov, interesse og mestringsnivå. • Variert og sunt kosthold. • Gode rutiner for hygiene. 	
Progresjon:	
1-2 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Bli bevisst egen kropp og hvordan man bruker den. • Møbler, lekeapparater og natur skal utforskes. • Vekst og utvikling gjennom kroppslig mestring. • Få finmotoriske utfordringer. • Lære navn på kroppsdel. • Godt kosthold skal etableres. • Lære å spise og drikke selv. • Bli kjent med gode vaner for hygiene. • Begynnende trening med av- og påkledning. 	<ul style="list-style-type: none"> • På tur innenfor og utenfor barnehagens lekeområde. • Bevegelsessanger. • Pusle puslespill med og uten knotter. • Snakke og syng sanger om kropp og kroppsdel. • Smake på forskjellig mat og sunn mat. • La barna spise og drikke selv. • Hjelp med håndvask. • Hjelp til med å øve på av- og påkledning.
2-3 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle motoriske ferdigheter og balanse. • Bli bevisst kroppslige muligheter og begrensninger. • Bevisstgjøring og kjennskap til kroppsdel. • Videreutvikle finmotorikken. • Innøve pinsettgrep. • Øve på å sitte i ro. • Trene på å velge pålegg og smøre selv. • Fra bleie til toalett. • Lære rutiner for håndvask. • Begynnende av og påkledning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Litt lengre turer og turer i ulendt terreng. • Sykle, ake, klatre, balltrening, løpe og hoppe. • Klatring i trær og fjell f.eks når vi er på tur. • Sangleker. • Tegning, perling og øve på klipping. • Ved bruk av blyant, fargestifter og pensel. • Oppmuntre til å sitte pent under måltider. • La barna få smøre mat selv. • Sitte på do etter mat. • Snakke om hvorfor vi vasker

	<p>hendene og når.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gi barna tid til å kle av og på seg.
3-4 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikler barnas motoriske ferdigheter og kroppskontroll • Føle glede over å være ute i all slags vær • Barna skal lære seg å velge pålegg og smøre denne på selv • Fokus på et hyggelig måltid og på sunt kosthold og mangfoldige smaksopplevelser. • Barna skal lære seg å skille smaker fra hverandre • Økt fokus på renslighet og personlig hygiene • Selvstendig ved toalettbesøk, på/avkledning. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi tar barna med på lengre turer i ulendt terreng. • Ta med barna på turopplevelser • Rettlede og legge til rette for formingsaktiviteter • Under måltider presenteres barna for variert mat og får tallerken og kniv til å smøre på. • Vi snakker om hva som er sunt/usunt, vi lar barna få smake på ulike retter/smaker • Skille mellom surt og søtt, bittert og umami. • Lærer barna å holde seg for munnen når de nyser/holder med armkroken, huske å vaske seg etterpå. Lar barna jobbe med dette på en selvstendig måte, stoler på at de klarer dette selv, oppmuntre
4-5 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreføring av motoriske ferdigheter slik som utholdenhet i forskjellige aktiviteter. • Bedre kontroll på finmotorikken. • Økt fokus på vinteraktiviteter • Øke barnas forståelse om at kosthold og helse hører sammen. • Bedre forståelse om bakterier og virus. 	<ul style="list-style-type: none"> • På for eksempel lengre turer inspirerer vi og motiverer vi barna. • Klippe, lime, blyantgrep, perle bær på en snor, bruke nål å tråd som for eksempel veving, spikke med kniv, tenne fyrstikk til tur bål, kutte frukt og grønnsaker. • Lære barna å gå på ski, miniski, akebrett/rattkjelkeløp og snøhulebygging. • Vi lager mat sammen og ser hvordan en rett blir til. • Forklare barna hvorfor det er viktig å vaske seg på hendene før man spiser, og hva som skjer dersom vi ikke gjør det.
5-6 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreføring av motoriske ferdigheter og utholdenhet i aktiviteter • Stole på seg selv og kjenne på sine 	<ul style="list-style-type: none"> • Øver på for eksempel å hoppe fra stein til stein, paradisi, spille fotball, kaste en ball i en bøtte, ta imot ball og balansere på høyre/venstre fot.

<p>grenser.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Videreføre og utvide forståelsen mellom kosthold og helse • Hvordan kroppen vår fungerer inn og utvendig • Bli mer selvstendig • Lære seg forskjellen på søtt, salt og syrlig 	<ul style="list-style-type: none"> • Gå lengre og mer krevende turer i variert vær, oppsøke ulendt terreng. • Lære om kosthold og matens betydning for kroppens fungering. • Vi ser på bilder av kroppen vår og hvordan den ser ut inni samt hvordan den fungerer. • Klare seg alene på toalettet, kle på seg selv, forstå hvilke klær til hvilket vær, kjenne på sult og tørste og hjelpe seg selv ved matbordet. • Ta bind foran øynene på barna, ha gjettelek om hva det er de spiser.
--	--

Kunst, kultur og kreativitet

Mål:	
<ul style="list-style-type: none"> • Barnehagen skal innredes og utstyres slik at det gir mulighet for kreativ lek og aktiviteter. • Barna skal introduseres for et variert utvalg av formingsmaterialer, og få erfaring med ulike teknikker og uttrykk innenfor faget. • Barna skal få erfaring og opplevelse med musikk, dans, drama og teater, litteratur, film og billedkunst. • Barna skal bli kjent med lokale tradisjoner innenfor musikk og kultur. 	
Progresjon:	
1-2 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Introdusere barna for formingsmateriell. • Musikk, sang, dans og bevegelse. • Drama. 	<ul style="list-style-type: none"> • Male, tegne, forme, lage utstilling. • Synge sanger for barna, høre på musikk, gi rom for bevegelse, enkle instrumenter. • Dramatisere enkelte fortellinger og historier.
2-3 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Bygge videre på det foregående. • Bli kjent med navn på farger. • Innføre flere typer formingsmateriell. • Varierte musikkopplevelser. • Oppleve musikk fra ulike kulturer. • Eventyr. • Gi inspirasjon til kreativitet. • Gi rom og materiell som inspirerer til rollelek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Utvide repertoar innenfor musikk og kunst, kultur. • Gjenta aktiviteter. • Synge, spille, høre på musikk. • Dramatisere eventyr. • Legge til rette for kreativitet i forming, dans, sang og drama. • Ha utkleddingstøy tilgjengelig i lek. Lekerom til rollelek.
3-4 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Bygge videre på det foregående 	<ul style="list-style-type: none"> • Utvide repertoar innenfor musikk og

<ul style="list-style-type: none"> • Kunne farger • Mer finmotoriske aktiviteter i forming • Sangleker, bevegelsessanger, sanger med mer tekst • Fortellinger med mer tekst • Rollelek, drama, utkledning 	<p>kunst, kultur</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klippe, lime, tegne med tusj og flere farger, vannmaling • Perle, små tegneoppgaver, bygge, konstruere • Eventyr, fortellinger, drama, flere musikkjangere, konsert • Smålego, treklosser, materiell til rollelek
4-5 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Bygge videre på det foregående • Kunne flere farger, lage system, mønster • Få tegne og maleoppgaver, tegne etter modell, hodefotinger, detaljer. Blyantgrep • Sanger med flere vers, mer avanserte melodier, lytte på musikk • Eventyr, drama, teater • Utrykke følelser gjennom forming, sang musikk, drama 	<ul style="list-style-type: none"> • Utvide repertoar i formingsmateriell, musikk, kunst og kultur, lekemateriell • Klippe, lime, perle, male, forme med kitt, byggematerialer • Introdusere flere sanger, høre på musikk, lage sanger, instrumenter • Utkledning/rollelek • Være med barna og tegne, male, bevisstgjøre i henhold til tanker og følelser
5-6 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Bygge videre på det foregående • Detaljer i tegning, maling, forming • Tegne det du ser, oppgaver • Opptredener, ha konsert • Avansert rollelek, drama • Museum 	<ul style="list-style-type: none"> • Utvide repertoar • Formingsmateriell som krever mer nøyaktighet, finmotorikk • Få ulike kunstopplevelser • Ulike musikkopplevelser • Sanger med masse tekst • Spille teater

Natur, miljø og teknologi

Mål:	
<ul style="list-style-type: none"> • Barna skal få oppleve glede og undring over naturens mangfold ved å ferdes i naturen. • Få grunnleggende innsikt i natur, miljøvern og samspillet i naturen. • Barna skal få erfare hvordan teknikk kan brukes i leken og hverdagslivet 	
Progresjon	
1-2 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Legge til rette for varierte opplevelser ute. • Få mulighet til å bruke sansene og 	<ul style="list-style-type: none"> • Være ute hver dag, få erfaring med ulikt vær. • De voksne skal være gode

<p>undre seg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Få kjennskap til norske husdyr. 	<p>rollefigurer og vise respekt og varsomhet i naturen når man er sammen med barna.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ta turer utenfor barnehagens område. • Oppsøke naturlig terreng. • Gå på tur i små grupper. • Sette av god nok tid og ta utgangspunkt i barns nysgjerrighet, interesser og forutsetninger. • Bruke bilder, sanger og pekebøker.
2-3 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreføre temaer fra tidligere år. • Få mulighet til å utforske nye områder. • Plante, så og høste inn. • Bli bevisstgjort årstidene, endringer i naturen. • Få kjennskap til hvor maten vi spiser kommer fra. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dra på lengre turer. • Bruke barnas undring og nysgjerrighet i temaer om natur og dyr. • Gårdsbesøk. • Voksne skal bevisstgjøre barna på ulike tekniske funksjoner vi omgir oss med. • Tilby lekemateriell som utfordrer barnas tekniske bevissthet.
3-4 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreføre temaer fra tidligere år • Få kjennskap til de fire årstidene. • Få kjennskap til elementene. Jord, ild, lys og vann. • Bli introdusert for kildesortering. • Få kunnskap om dyr, insekter, fisk og blomster/vekster som er naturlig i vårt område. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gjøre aktiviteter ute som er mulige i forhold til aktuelt vær. Forming av snø, demninger/kanaler med vann, brenne bål, plukke blomster og anna naturmateriale. • Sortere søppel i barnehagen • Lære om planter og dyr i nærområdet gjennom turer og ulike oppslagsverk
4-5 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle temaer fra tidligere år. • Introdusere barna for miljøvern. • Bruke oppslagsverk ved spørsmål og undring, også digitalt. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi introduserer barna for miljøagentene som er barnas miljøvernorganisasjon. • Barna får være med på å rydde søppel i for eksempel fjæra. • Barna får bruke nettbrett og bøker til å søke fram svarene de lurer på enten på egenhånd eller ved hjelp av en voksen.
5-6 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle temaer fra tidligere 	<ul style="list-style-type: none"> • Vi søker med hjelp av for

<p>år.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lære om solsystemet og naturfenomener. • Kunnskap om hvordan mennesket og naturen er avhengig av hverandre. • Enkle kjemi/fysikk forsøk. • Gjenbruk. 	<p>eksempel nettbrett på svar om fenomener vi ikke klarer å forklare. Leter i bøker og oppslagsverk.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barna får en innføring i hvordan jorda kan ta skade av for eksempel overfiske eller forurensing. • Vi forsøker oss på enkle kjemi og fysikkforsøk som barna klarer å forstå. • Ser om vi finner noe i barnehagen eller ute i naturen som ikke er i bruk og gir det nytt liv.
--	---

Antall, rom og form

Mål:	
<ul style="list-style-type: none"> • Utvikle barnas matematiske kompetanse gjennom lek, styrte aktiviteter og spontane hverdagsaktiviteter. • Gi barna mulighet til å utforske, og leke med tall, former og mønster. 	
Progresjon	
1-2 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Sortering. • Begreper: Liten - Stor. • Finne sin egen plass i gangen og ved bordet. • Er introdusert med tallremse, særlig 1-2-3 	<ul style="list-style-type: none"> • Rydde og sortere leker. Legge på plass. • Bygge tårn. • Putte oppi, ta ut, borte, titt tei. • Sanger, rim, regler med matematisk innhold.
2-3 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Begynnende peketelling: 1-2-3. • Bli kjent med tallene. • Orienter seg i barnehagen, og vite hvor rommene er. • Begreper: liten, mellom, stor. Over, under. • Erfaring med rom og plassering. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pusle puslespill. • Bruke tall og telling i naturlige situasjoner. • Plassering. Hvor skal for eksempel skoene stå. • Fordele: en til meg, en til deg.
3-4 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Kjenne til tallene opp til ti • Kjenne igjen noen geometriske figurer: sirkel, kvadrat osv. • Utforske former og mønstre • Kjenne igjen de vanligste fargene, og vite hva de heter 	<ul style="list-style-type: none"> • "Fem små apekatter" • Jakte på former, inne og ute. • Perle, modelleringsleire, tegning • Kims lek • Konstruksjonslek (klosser, duplo/lego, puter, sand)
4-5 år	
Hva:	Hvordan:

<ul style="list-style-type: none"> • Kjenne til ukedagene, måneder og de forskjellige årstidene • Tallremse til ti • Kjenne til bokstaver og tall 	<ul style="list-style-type: none"> • Samlinger, og samtaler om ukedager, måneder og årstid • Telle fingrene • "Geitekillingen som kunne telle til ti" • "En og to og tre indianere"
5-6 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Kjenne igjen symboler på en terning • Tidsbegreper: I går, i morgen, osv. • Kunne navn på ukedagene og etterhvert rekkefølgen av dem • Orienter seg etter enkle kart (f.eks. skattekart) • Bli kjent med tallremse opp til 20 • Forstå sammenhengen mellom tall og mengde 	<ul style="list-style-type: none"> • Spille spill • Oppgaver på førskoleklubben • Gå på skattejakt • "Ellinga vellinga..." • Tellebøker opp til 20 • Tallsprell

Etikk, religion og filosofi

Mål:	
<ul style="list-style-type: none"> • Opplive respekt for sin kultur og religion. • Få mulighet til å tilegne seg samfunnets grunnleggende verdier og kjennskap til tradisjoner og høytider. • Få mulighet til å tilegne seg empati og utvikle konstruktive og nære relasjoner til andre mennesker. • Opplive anerkjennende voksne som gir barna rett til å medvirke i sin egen utvikling. • Opplive voksne som inspirerer og inviterer til undring over grunnleggende spørsmål. 	
Progresjon	
1-2 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Markere høytider på enkelt nivå. • Anerkjennelse fra voksne. • Ta barna på alvor. • Gi omsorg. • Tilegne seg vaner for «Skikk og bruk.» 	<ul style="list-style-type: none"> • Bruke sansene og oppleve høytidene. • Synge og oppleve stemningen sammen. • Være observant på kroppsspråk og mimikk. • Voksne skal handle utfra barnets signaler og utfra kunnskap om barns behov. • hjelpe barna å vise godhet ovenfor hverandre.

	<ul style="list-style-type: none"> • Takke for maten.
2-3 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier. • Undre seg sammen. • Erfaring i å dele med andre. • Erfaring med å ta egne valg. • Prate om følelser: Glad, lei seg, sint, redd. • Gjenkjenne følelser hos andre. • Utvikle evne til å vise omsorg for hverandre. 	<ul style="list-style-type: none"> • Basis høflighetsfraser: «hei, hade, takk, kan jeg få?» • Voksne skal sette ord på følelsene barna har, bekrefte. • Turtaking. Sende hverandre ved matbordet. Velge sang før måltid. Velge frukt og pålegg. • Øve på å lytte til hverandre. • Voksne skal være gode rollemodeller, være bevisst på ord, kroppsspråk i forhold til hverandre. • Hjelp barna å tolke situasjoner barna imellom. • Gi rom for undring og filosofi. • Hjelp barna i konflikter. • Se og anerkjenne prososiale handlinger. • Voksne skal være rollemodeller i forhold til å utvikle gode relasjoner, vise respekt for hverandre.
3-4 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Trene på å tenke gjennom ting. Være nysgjerrige. • Bli bevisst på at egne handlinger påvirker andre • Barn skal erfare at: «Det er flott å være meg, det er flott å være forskjellige.» • Sette grenser for seg selv • Øve på sinnemestring. • Respektene hverandre. • Samtale og bøker om vennskap. Hva er en god venn? • Vise empati. • Bli kjent med ulike kulturer • Bli kjent med høytider og tradisjoner, 	<ul style="list-style-type: none"> • Voksne skal være til stede blant barna, hjelpe til i konflikter. Sette ord på de ulike perspektiver. • Oppfordre til dialog blant barna. • Bruke historier, bilder bøker om følelser. • Voksne skal være lyttende, stille oppfølgingsspørsmål, være undrende i dialog med barna. • Øve på å si "nei", eller "stopp" for å sette grenser for seg selv • Øve på å sette seg inn i hvordan en annen opplever en situasjon • Tydelige voksne, tydelige grenser • Samtale og bøker om ulike kulturer og levemåter. • Samtaler i hverdagen om ulikheter, hvordan alle er viktige i et fellesskap Markering og forberedelse til høytider, tradisjoner innenfor ulike religioner og livssyn

4-5 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Kjenne til representerte religioner • Problemløsning og selvstendig tenkning • Undring over livet (naturen, liv, død mm) • Samtale og filosofere over grunnleggende spørsmål. • Vise respekt og toleranse for hverandre i det vi sier og gjør 	<ul style="list-style-type: none"> • Prøve å ordne opp i konflikter og jobbe spesielt med temaer som vennskap, gode sosiale relasjoner. • Være til stede for barna, forebygge og hjelpe til i konflikter. • Verne om gode leikesituasjoner der barna er i god relasjon med hverandre • Gi kunnskap om at vi er forskjellige, og at det er bra for felleskapet. • Snakke om representerte religioner • Samarbeide med foreldre til barna med annen religion enn den kristne, i forhold til om og hva som er viktig for dem. • Bruke barnas erfaringer som utgangspunkt for samtale.
5-6 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle ferdigheter og interesser fra de foregående stadier • Den gyldne regel: Alt dere vil at andre skal gjøre mot dere, skal også dere gjøre mot dem. • Reflektere over hvem man er som person, og hvordan man vil være. 	<ul style="list-style-type: none"> • Legge til rette for tid og rom for undring og filosofering over grunnleggende spørsmål. • Bruke små samtalegrupper. • Eks: «Den gyldne regel» som utg til samtale. • Gi kunnskap om at vi er forskjellige, og at det er bra for felleskapet.

Nærmiljø og samfunn

Mål:	
<ul style="list-style-type: none"> • Bli kjent med samfunnet gjennom opplevelser og erfaringer fra nærmiljøet. • Få innsyn i ulike tradisjoner og levesett. • Få erfaringer når det gjelder demokratiske avgjørelser, og betydningen av likhet og rettferdighet. • Barna skal få oppleve at de er en aktiv part og må bidra til fellesskapet i barnehagen samtidig som de blir respektert og møtt på egne behov. • Barna skal oppleve at gutter og jenter er likestilt. • Bli kjent med den samiske kulturen. 	
Progresjon	
1-2 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Bli trygge på seg selv, voksne og andre barn i barnehagen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Personalet skal være trygge og nære voksne for barna og gi omsorg på

<ul style="list-style-type: none"> • Bli kjent i og rundt barnehagen. • Bli en del av et felleskap og erfare å måtte ta hensyn til hverandre. • Nasjonaldagen 17. mai • Samefolkets dag 6. februar. 	<p>barnets premisser.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Besøke Steigtind og Revehiet. Bruke uteområdet året rundt. • Være i lek sammen med de andre barna, hvor personalet er aktivt til stede. • Se fargene i flagget, høre nasjonalsangen og andre sanger som hører nasjonaldagen til. • Se fargene i flagget og være med på samling der vi snakker om tradisjoner og særpreg.
2-3 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Bli bedre kjent i og rundt barnehagen. • Utvide kjennskapen til nærmiljøet. • Lære å ta hensyn til hverandre. • Oppleve dyr på nært hold. • Nasjonaldagen 17. mai • Samefolkets dag 6. februar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fortsette å besøke Steigtind og Revehiet. Besøke gård. • Gå lengre turer og snakke sammen om hva vi ser i nærmiljøet. • Personalet skal være seg bevisst å sette ord på barnas positive handlinger ovenfor hverandre og oppmuntre de til å hjelpe hverandre. • Lære fargene i flagget, høre og synge nasjonalsangen og andre sanger som hører nasjonaldagen til. • Lære fargene i flagget og være aktivt med i samling der vi snakker om tradisjoner og særpreg.
3-4 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Barnehagens nærmiljø. • Besøke steder i nærmiljøet. • Erfare at vi er likeverdige, uavhengig av kjønn, og deltar i felleskapet. • Lære om dyrehold og gardsdrift. • Nasjonaldagen, 17. mai • Samefolkets dag, 6. februar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Besøke bondegårder, grendehuset, lokale havner, naturområder som skog/mark, fjell og fjæra. • Vi jobber for at alle barna skal føle seg akseptert uansett kjønn, religion og etnisitet. • Vi drar på besøk til gårder i nærmiljøet hvor vi blir kjent med dyrene som bor der og om gårdsdriften. • Vi lager norske flagg som vi maler selv, synger nasjonalsangen og går i tog. Snakker om hvorfor denne dagen er viktig for oss. • Vi har samisk uke, lager samisk mat, besøker samisk avdeling på museet. • Vi maler og tegner sameflagget, synger, hører fortellinger og ser på

	bilder/film.
4-5 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Barnehagens nærmiljø • Demokratiske prinsipper, medbestemmelse. • Hvor bor vi. • Utvikle forståelse for ulike tradisjoner og skikker. • Få begynnende kunnskap om menneskerettigheter, Barnekonvensjonen. • Lære om dyrehold og gårdsdrift. • Nasjonaldagen, 17. mai • Samefolkets dag, 6. februar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Videreføre besøk i og rundt barnehagen. Snakke sammen om hvordan vi kan passe på og være venner med hverandre i barnehagen. • Samtaler om konsekvenser av handling og valg. • Snakke sammen om hvilket land, kommune, område og vei vi bor i. • Samtaler om jule- og påsketradisjoner og skikker. Dåp, bryllup, begravelse, karneval, sankthans o.l kan også være temaer for samtale. • Henge opp barnekonvensjonen og ha samtaler rundt dette.
5-6 år	
Hva:	Hvordan:
<ul style="list-style-type: none"> • Barnehagens nærmiljø • Besøke skolen • Barna skal erfare at de har medvirkning og er del av et demokratisk samfunn. • Hvor bor vi • Utvikle forståelse for ulike tradisjoner og skikker. • FN sin Barnekonvensjon • Lære om dyrehold og gårdsdrift. • Nasjonaldagen, 17. mai • Samefolkets dag, 6. februar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Erfare at alle mennesker, uansett alder, kjønn og forutsetninger, inngår og bidrar til felleskapet i barnehagen. • Som en del av førskoleklubben. • Alle skal bli sett og hørt, men skal også erfare at de ikke alltid kan få gjennomslag for det de vil og det de mener. • Samtaler om universet, jorden, kontinenter og land, ved bruk av atlas og internett. • Kunnskap om barnekonvensjonen.